

A műszaki felsőoktatásban nem létezik „az egyetem”. Ez érthető is abból a szempontból, hogy igen sok speciális szakot tanítanak, amelyeknek képzése csak az adott intézményben folyik. Például a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatói közül összesen öten „szavaztak” más egyetemre.

A műszaki felsőoktatás kivételével tehát él a „legjobb egyetem” kategória, bár jelentése sokkal képlékenyebb, kevésbé letisztult mint azt a nyugat-európai, amerikai példánál láthatjuk. A hallgatók véleménye szerint is létezik egyfajta „Budapest centrikusság” az egyetemisták és főiskolások között. Érdekes azonban, hogy a Kodolányi János Főiskola, amely a hallgatók megítélése szerint messze a legjobb felsőoktatási intézmény volt a tizenkilenc kategória alapján, ennél a kérdésnél gyakorlatilag nem szerepelt, nem érkezett rá szavazat, pontosabban csak a saját hallgatói választották, ami az intézmény viszonylagos zártóságából és ismeretlenségéből is származhat. A főiskolások és az egyetemisták válaszai külön-külön nem valnak el, tehát mind a főiskolások, mind az egyetemisták a két előbb tárgyalt egyetemet részesítik előnyben.

Összefoglalás

A bevezetőben leírtakban jeleztük, hogy a felsőoktatási rendszer állandó változtatáson megy keresztül, aminek egyik tervezett eredménye a nagy, komplex egyetemek, universitasok felállítása. A megkérdezett hallgatók véleménye azonban azt tükrözi, hogy az ilyen nagy egyetemek kevésbé tudnak megfelelni az ott tanulók minőségi elvárásainak. A hallgatók érdeke látszólag nem az universitasok felé mutat. A másik oldalról azonban az intézmények önmozgása akár kényszerűségből is – a minisztérium is e felé tereli őket – sokszor nem tud megfelelni a finanszírozási és minőségi követelmények kettősségének. Gyakran úgy indul egy új szak vagy új kar szervezése, hogy hiányzik személyi és szakmai háttere, amit, mint láttuk, a hallgatók is érzékelnek.

Felvetődik a kérdés, hogy ezen intézmények hallgatói megítélésében vajon mekkora szerepet játszanak az intézményi struktúrából adódó különbségek? A másik kérdés az, hogy a minisztérium miközben az integráció felé próbálja terelni az egyetemeket, tudja-e, hogy ez az oktatás minőségi csökkenését is eredményezheti? A kérdés nyitott, eldöntése további vizsgálatot igényel.

Csegény Péter & Kákai László & Madár Csaba & Szabó Andrea

NATO-KOMPATIBILIS-E A MAGYAR KATONAI FELSŐOKTATÁS?

A válaszadók döntő többsége azonnal ráfelelné hogy nem, hozzátéve, hogy mitől lenne az; kevesen válaszolnának igennel. Ez a kérdés azonban sokkal bonyolultabb, semmint, hogy ilyen egyszavas válasz szülessék. Mások azt mondanák, hogy vannak ennél égetőbb kérdések is, azokra sincs megnyugtató válasz. Az ország politikai stratégiájának azonban alapfeltétele a civil kontroll működése. Nincs olyan kérdés – nem csak katonai téren –, amely ne tartozna a polgárookra vagy választott képviselőikre.

A NATO-kompatibilitás divatos fogalom, de jelentését homály fedi. A magyar hadsereg erre a célra létrehozott munkacsoportja ennek értelmezésén dolgozik jelenleg is. E bonyolult folyamatnak vannak emberi, kommunikációs, technikai, módszerbeli, de képzési rétegei is. Nem feladatom a NATO-hoz csatlakozás politikai kérdéseit firtatni. Arra keresem a választ, hogy a magyar katonai képzés ma mennyire sajátos, mennyire magyar.

A magyar katonai képzés története mindössze 140 évet ölel fel, ekkor alakult a kőszegi katonai alreáliskola. 20–30 évvel később követte a soproni katonai főreáliskola, a pécsi és nagyváradai hadapródiskola, a Ludovika akadémia. Ha használták volna a kompatibilitás fogalmát, akkor ezek az iskolák tökéletesen „monarchia kompatibilisek” voltak. Az első időkben az Entwurf szerint tanultak, meghatározó volt a német nyelv ismerete (a katonai terminológia nyelve ez volt), nem csak a közös hadseregben, hanem a magyar királyi honvédségnél is. Az első világháború után kialakult egy sajátosan magyar, magas színvonalú katonai képzés, amelyet a Ludovika (és később a többi akadémia) képviselt. A II. világháborút követően a képzés a „szovjet kompatibilitást” jelentette. Ez 1956-tól a rendszerváltásig számtalan magyar módosítással valósult meg (pl. a polgári képzéssel való kompatibilitás), amely nem jellemezte a Varsói Szerződés többi államának tisztképzését.

A ma működő 3 tisztképző főiskola négy év alatt ad katonai és polgári képesítést, főleg gépész- és villamosmérnöki, mérnök-tanári, közgazdász területeken. Ez a nyugati tisztképző intézetekétől is eltérő, ők eleve ilyen polgári felsőfokú végzettségű jelölteket iskoláznak be. Magyarországon a pálya alacsony presztízse miatt ez az út nem volt járható, ma sem az, nem lenne elegendő alkalmas jelentkező a felsőfokú végzettek között. A továbbiakban a kettős – katonai-polgári – végzettség nem tartható fenn. Az akkreditálhatóság külön-külön olyan követelményeket támaszt a szakmák iránt, hogy a felkészülés a négy évbe nem fér bele. A tanulmányi idő növelése költségessége miatt nem képzelhető el. A megoldás az integrált egyetemi és főiskolai katonai menedzser-képzés irányába mutat. E modell a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemre és két önálló főiskolai karra a szentendrei katonai vezetőire és a szolnoki repülőtechnikaira épül. Az egyetemen négy további kart terveznek létrehozni, és megtartani tervezik a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolát, mint a budapesti politechnikum tagját. Az új katonai képzési modell a magyar állami felsőoktatásba integrálódik, nem hasonlít egyetlen nyugati példára sem.

Ehhez a modellhez a német Bundeswehr egyetem (Hamburg, München) áll legközelebb, ahol két éves tiszti iskolát végzett – már egy év csapatszolgálatot letöltött – tisztek kerülnek, ahol teljesen civil képzésben részesülnek, pedagógiai, állam- és jogtudományi, közgazdasági, kereskedelemi, mérnöki területeken. Az igazi katonai karrier lehetőségét ez a képzési út nyitja meg, melyet a későbbiekben számtalan tanfolyam és megméretés, külföldi és belföldi szolgálat követ. A tisztté válás másik útja a tiszthelyettes szolgálatból, vagy tartalékos tisztképzésből vezet, de ez igen korlátozott előmenetelt biztosít. A brit képzés más utakat jár, a sandhursti katonai akadémiaira – a tisztképzésbe – jutás legbiztosabb útja a katonai középiskolában, a Welbeck kollégiumban folytatott két éves előtanulmány. A 300 éves Sandhurst (és a haditengerész akadémia: Dartmouth, vagy a légierő akadémiaja: Cranwell) a hivatásos tiszti pálya nélkülözhetetlen kelléke, igen magas presztízssű, kiváló iskola. Az USA képzési modellje rendkívül rugalmas, sokféle módon lehet tiszti rendfokozatot szerezni, de karriert befutni csak a West Point-i (vagy hasonló, a légierő és a haditengerészet részére alapított más) katonai akadémia elvégzése után lehet. Az akadémiaikra felvételt nyerni, egyetemi (ritkán főiskolai) végzettséggel lehet. A francia tiszti alapképzést a 14 haderőnemi tiszti iskola biztosítja, melyek között a leghíresebb a Saint-Cyr-i tiszti iskola. A tiszti iskolák 3+1 év időtartamúak (a plusz egy év a fegyvernemi kiképzés), a katonai végzettséggel együtt tanári vagy mérnök diplomát adnak. A kisebb NATO-országok, pl. Hollandia, Belgium mind rövid idejű, a már meglévő polgári felsőfokú végzettségre alapozott tisztképzést folytat. Tehát megállapítható, hogy a NATO tisztképzési rendszere nem egységes, ilyen irányú törekvés nincs is, a kompatibilitásnak más útját járják.

A NATO tisztképző intézmények sokszínűsége mellett néhány elvi kérdésben megegyeznek:

- Egyik alapvető a kommunikációs kompatibilitás. A NATO vezetési nyelve az angol nyelv, ezért – a nemzeti nyelv háttérbeszorítása nélkül – minden tiszt beszél angolul. A kommunikációs, rádiólokációs, frekvencia, informatika, jelek és jelzések stb. része ennek a rendszernek, amelyben teljes megegyezőséget alakítottak ki, ezt a képzésben érvényesítik is a tagállamok.

- A szemléletmód, a felfogás a NATO célkitűzéseinek megfelelő, ezért a tananyag tartalma a lehető legfrissebb kutatási eredményeket tükrözik, kreatív és független gondolkodásra ösztönöznek, ezért a tanintézetek egyben kutatóbázisok is. Nincs kitiüntetett, másakra ráerőszakolt tétel, igyekeznek bemutatni a legkisebb tagállam eredményeit is, azt tartják követhetőnek, amely már a gyakorlatban (helyi háború, békefenntartás során) bizonyított.

- Minden kiképzési szint egy láncszem, egyik kapcsolódik a másikhoz, együtt érik el a kívánt hatást. Az alapos alapképzés után egyik tanfolyam és mérési szint követi a másikat, előrejutni csak az előző teljesítése után lehet, biztos következményként. A pálya így jól belátható, egyéni teljesítményre ösztönző, ez alaposan megnöveli a képzés hatékonyságát.

- A hivatásos katonai pálya mindenhol magas presztízsű, nehéz a képző intézményekbe bekerülni, nehéz elvégezni, a tudás nagyon friss, a tudományok új eredményeire épül, társadalmilag hasznos. A hadsereg tagjairól minden körülmények között gondoskodik, erre a hivatásos katona mindig számíthat, neki ezért csak a maximális hatékonyságú szolgálat ellátásra kell koncentrálnia. A feltételek minden képzésben optimálisához közeli, így a lényegre tudnak figyelni a hallgatók és a tanárok.

Sok mindennel lehetne még előhozakodni, de az világosan látszik, hogy a magyar katonai képzésnek nem a formai kérdésekben van gondja a megfeleltetés során, hanem a tudati, szemléletmódbeliekkel, amely keserves változtatásokat, hosszú, kemény harcot jelent a hadsereg tiszti állománya számára. A megújulásban jelentős segítséget adhat a különböző nyugati intézményekben kiképzett mintegy félszáz magyar tiszt tapasztalata. A magyar tiszt most sem rosszul képzett – ezt a közös gyakorlatok bizonyították. A haditechnika olyan amilyen, a közös nyelvet rövid időn belül képesek elsajátítani (ha erre módot kapnak és ezt megkövetelik), de hogy mikor fogja mentalitását átprogramozni, hitét, önbizalmát visszanyerni, a presztízst megszerezni, ez nagy kérdés, a NATO kompatibilitás döntő kérdése. És ez nem a tisztektől függ, hanem a politikától és a vezetéstől.

Martinkó József

KÖZTISZTVISELŐK KÉPZÉSÉNEK TAPASZTALATAI A PHARE-PROGRAM KERETÉBEN

Magyarország nagy erőfeszítéseket tesz a szerkezeti átalakítások felé abból a célból, hogy kiépítse a parlamentáris demokráciát, és hogy a társadalmat a piacgazdaság felé vezesse. E tevékenység megerősítése és a piacgazdasághoz szükséges intézményi keret létesítése mellett a magyar állam határozottan állást foglalt. Ez a hosszadalmas folyamat rendkívül szerteágazó, sok problémát ölel fel, amely mind a struktúrában, mind jogi vonatkozásban változtatásokat igényel. Különösen nehézkesnek ígérkezik az eddig hagyományos bürokratikus, stabil posztpon ülő hivatalnokok gondolkodását, attitűdjét megváltoztatása.

Az egyik ilyen változtatásra kijelölt irányvonal a legális alapokon működő semleges és pártatlan közzolgálat megteremtése. Ennek teljesítése az első lépés a közigazgatási reformhoz,